

PROEFSLEUVENONDERZOEK

BURGEMEESTER VAN OERLEHOF 10

TE SINT OEDENRODE

GEMEENTE MEIERIJSTAD

Archeologie

Rapportage proefsleuvenonderzoek Burgemeester van Oerlehof 10 te Sint Oedenrode in de gemeente Meierijstad

Opdrachtgever	Gebr. van Stiphout Projectontwikkeling Jan Tinbergenstraat 2 5491 DC Sint-Oedenrode
---------------	---

Rapportnummer	8352.001
Versienummer1	2
Datum	25 april 2019

Vestiging	Boxmeer
Opsteller	Drs. J. Reynaert
Paraaf	

Autorisatie	Drs. A.H. Schutte (Senior KNA-Archeoloog)
Paraaf	

© Econsultancy bv, Vestiging

Foto's en tekeningen: Econsultancy bv, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Econsultancy aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN: 2210-8777 (Analoog rapport)

ISSN: 2210-8785 (Digitaal rapport E-depot)

¹ Versie 1 betreft een rapport waarvan geen beoordeling van de bevoegde overheid is ontvangen, bij versie 2 is het rapport wel beoordeeld door de bevoegde overheid.

Econsultancy Archeologisch Rapport

Administratieve gegevens plangebied		
Projectcode	8352.001	
Toponiem	Burgemeester van Oerlehof 10	
Opdrachtgever	Gebr. van Stiphout Projectontwikkeling	
Gemeente	Meierijstad	
Plaats	Sint Oedenrode	
Provincie	Noord-Brabant	
Kadastrale gegevens	Sint Oedenrode Sectie C 3822	
Omvang plangebied	Circa 2.500 m ²	
Omvang onderzoeksgebied	Circa 2.500 m ²	
Kaartblad	51E (1:25.000)	
coördinaten centrum plangebied	X: 160.880 / Y: 397.670	
Bevoegde overheid	Gemeente Meierijstad Postbus 10.001 5460 DA Veghel	dhr. M. van den Broek mvandenbroek@meierijstad.nl 0413 381 838
Deskundige namens de bevoegde overheid	Gemeente 's-Hertogenbosch afdeling SO/Erfgoed Bethaniestraat 4 5211 LJ 's-Hertogenbosch	dhr. J. van der Roest j.vanderroest@s-hertogenbosch.nl 06 22 17 83 42
ARCHIS3 Onderzoeksmeldingsnummer (OM-nr.)	4683001100	
Archeoregio NOaA	Brabants zandgebied	
Beheer en plaats documentatie	Econsultancy, Boxmeer/Provinciaal Archeologisch Depot Noord-Brabant	
Uitvoerders	Econsultancy, T.H.L. Hos, J. Reynaert	
Grondverzet	Luyten	

Kwaliteitszorg

Econsultancy is gecertificeerd voor onder meer voor protocollen 4001, 4002, 4003 en 4004 van de BRL SIKB 4000.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de toepasselijke en van kracht zijnde regelgeving en richtlijnen die zijn opgesteld in het Programma van Eisen: Burgemeester van Oerlehof 10 te Sint Oedenrode in de gemeente Meierijstad. (26-03-2019).

SAMENVATTING

Op vrijdag 19 april 2019 heeft Econsultancy in opdracht van Gebr. Van Stiphout Projectontwikkeling een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied aan de Burgemeester van Oerlehof 10 te Sint Oedenrode (zie figuur 1 en 2). In dit plangebied wordt de huidige bebouwing gesloopt en worden nieuwe huizen gerealiseerd met bijbehorende tuinen en parkeerplaatsen.

Doel van het proefsleuvenonderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting zoals vermeld in het bureau- en booronderzoek. Het gaat om gebied- of vindplaatsgericht onderzoek. Het proefsleuvenonderzoek gebeurt door middel van waarnemingen in het veld, waarbij (extra) informatie wordt verkregen over bekende en /of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden.

Het resultaat van een proefsleuvenonderzoek is een rapport met een waardering en een inhoudelijk (selectie-)advies (buiten normen van tijd en geld), aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (een selectiebesluit) kan worden genomen. Dit betekent dat de veldactiviteiten uitgevoerd worden tot het niveau waarop deze beslissing gefundeerd genomen kan worden, dat wil zeggen dat de archeologische waarden van het terrein/vindplaats in voldoende mate zijn vastgesteld.

Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

De archeologische verwachting is voor de periodes Paleolithicum en Mesolithicum laag, voor de periodes Neolithicum tot en met de Nieuwe tijd hoog.

Gevolgte onderzoeksmethode

Allereerst is er een archeologische begeleiding van de sanering van de zuidoostkant van het plangebied uitgevoerd. Hierbij is er niet verdiept tot in de C-Horizont en zijn er geen archeologische sporen aangetroffen. Vervolgens zijn er twee proefsleuven aangelegd ten westen en ten zuiden van de diamantslijperij.

Resultaten proefsleuvenonderzoek

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is in proefsleuf 2 een archeologische vindplaats aan het licht gekomen. Het gaat hierbij om een rij paalkuilen die op basis van het vondstmateriaal gedateerd kan worden in de IJzertijd. Deze rij is ongeveer 4 meter lang en heeft een noord-zuid oriëntatie. De kuilen zijn zeer ondiep en bevatten een aantal zeer gefragmenteerde aardewerkstukken.

In het zuidelijke gedeelte van proefsleuf 3 werd een ondiepe greppel gevonden waarin zich een klein aardewerkfragment bevond. Op basis van dit fragment kan de greppel tussen 1200 - 1400 of later gedateerd worden. Verder bevonden er zich enkel natuurlijke sporen en recente verstoringen in het onderzochte gebied.

Het merendeel van het aangetroffen vondstmateriaal bestond uit aardewerkfragmenten die gedateerd kunnen worden tussen 1100 en 1500. Er zijn echter geen sporen aangetroffen waaraan deze vondsten te relateren zijn.

Selectieadvies

De vindplaats krijgt conform de waarderingstabel een lage waardering. Hieruit komt het selectieadvies: niet behoudenswaardig. Het selectieadvies is daarom dan ook om geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling. Het definitieve selectiebesluit zal worden genomen door de bevoegde overheid, de gemeente Meierijstad.

Mochten tijdens de graafwerkzaamheden toch archeologische waarden worden aangetroffen, dan dient hiervan melding te worden gemaakt conform artikel 5.10 van de Erfgoedwet uit juli 2016. Melding van archeologische waarden kan plaatsvinden bij het Ministerie van OCW (Infodesk van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, telefoonnummer 033-4217456), de gemeente Meierijstad of de provincie Noord-Brabant .

INHOUDSOPGAVE

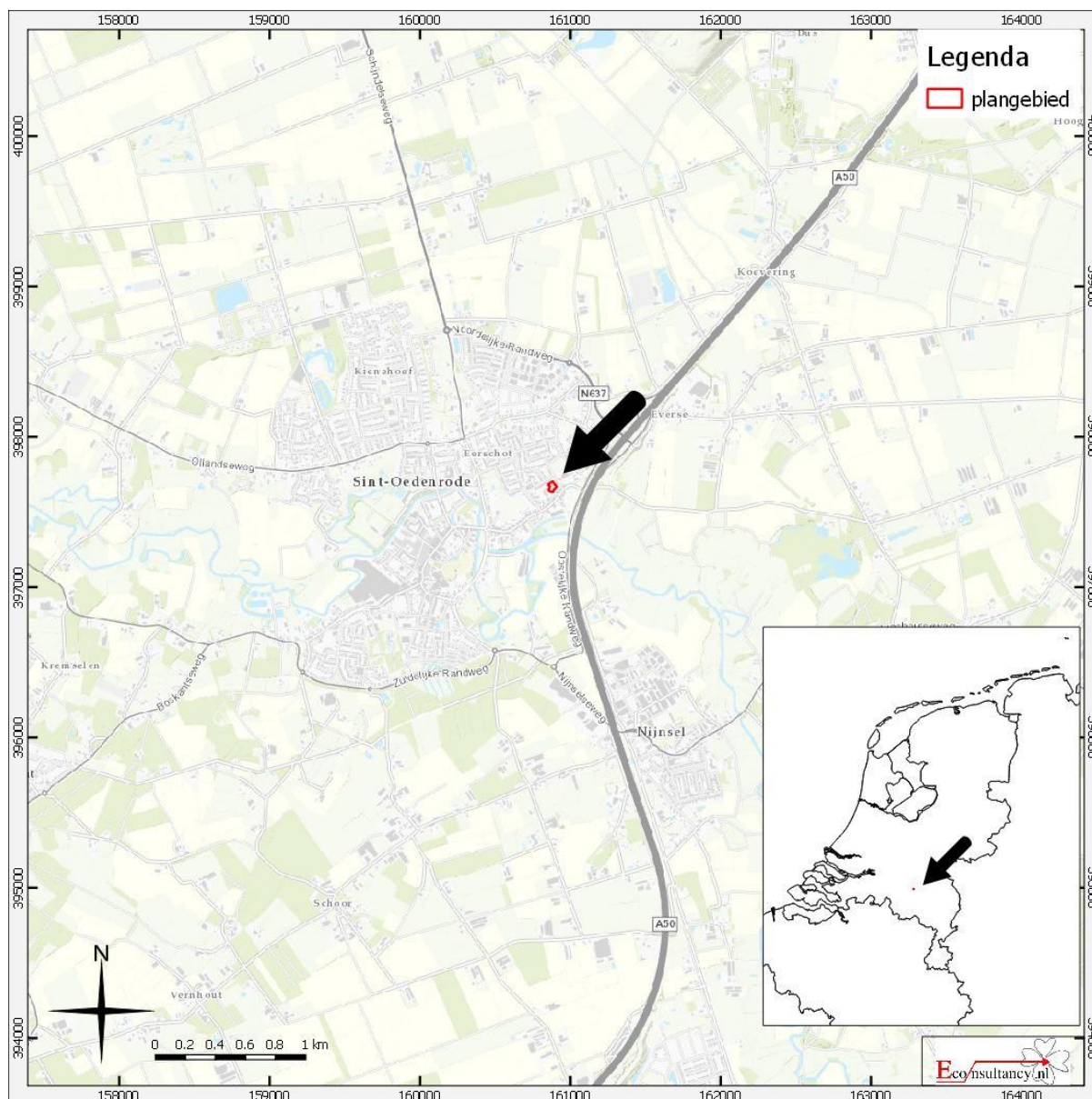
1	INLEIDING	1
2	ARCHEOLOGISCHE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED.....	4
3	METHODIEK VELDONDERZOEK	8
4	RESULTATEN VELDONDERZOEK.....	11
	4.1 Bodemopbouw.....	11
	4.2 Analyse sporen en structuren.....	13
	4.3 Vondstmateriaal.....	17
5	SYNTHESE.....	18
	5.1 Samenvatting.....	18
	5.2 Waardering	18
	5.3 Recapitulatie onderzoeksvragen	20
6	SELECTIEADVIES	22
	LITERATUUR.....	23
	BRONNEN	23

1 INLEIDING

Op vrijdag 19 april 2019 heeft Econsultancy in opdracht van Gebr. Van Stiphout Projectontwikkeling een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het plangebied aan de Burgemeester van Oerlehof 10 te Sint Oedenrode (zie figuur 1 en 2). In dit plangebied wordt de huidige bebouwing gesloopt en worden nieuwe huizen gerealiseerd met bijbehorende tuinen en parkeerplaatsen.

De huidige bebouwing bevindt zich in de noordelijke helft van het plangebied en betreft een diamantslijperij die in 1950 is opgericht en in de jaren '90 van de 20^e eeuw uitgebreid. Deze bebouwing neemt ongeveer 600 m² (23,5%) van het oppervlak in. De bijbehorende bestrating neemt ongeveer 850 m² (33%) in. Het plangebied wordt grotendeels begrensd door erfafscheidingen van andere percelen.

Het plangebied is maximaal ca. 75 m lang en maximaal ca. 63 m breed en heeft een omvang van 2.550 m².

Figuur 1. Locatie plangebied op de topografische kaart

Figuur 2. Plangebied op de luchtfoto van 2017

De ontwikkeling bestaat uit de sloop van de huidige bebouwing en het plaatsen van patiowoningen, zoals te zien op figuur 3. Hierbij wordt ook nieuwe bestrating, tuinen en parkeerplaatsen aangelegd. Naar verwachting zal de verstoringsdiepte meer dan 50 cm -mv bedragen.

Figuur 3. Ontwerptekening van het plangebied

2 ARCHEOLOGISCHE GEGEVENS VAN HET PLANGEBIED

De archeologische verwachting van het plangebied kan bepaald worden op basis van de topografische kaart van omstreeks 1900, de bodemkaart, de geomorfologische kaart en de grondwatertrappenkaart. Gegevens van eerder uitgevoerde archeologische onderzoeken in de nabijheid kunnen deze verwachting toetsen en aanscherpen.

De topografische kaart (zie figuur 4) dient als basis voor het opstellen van de archeologische verwachting. Deze kaart geeft namelijk een vrij specifiek beeld voor de inrichting van het landschap vóórdat de grootschalige landschappelijke veranderingen in de 20^e eeuw plaats vonden. De hoge droge delen zijn in 1900 grotendeels in gebruik als akkerland (wit). Dit zijn ook de plekken waar in de prehistorie en de Romeinse tijd op geakkerd en gewoond werd. De lage nattere delen zijn in 1900 in gebruik als weiland (groen). Deze vaak smallere percelen zijn voor landbouwers minder interessant. Zij zullen hier niet snel gaan wonen. Voor jagers en verzamelaars kunnen deze locaties wel interessant zijn. De historische kernen van dorpen en steden, zoals ze zijn ontstaan in de Late-Middeleeuwen (ca. 1200-1500 n. Chr.) zijn tenslotte nog goed zichtbaar.

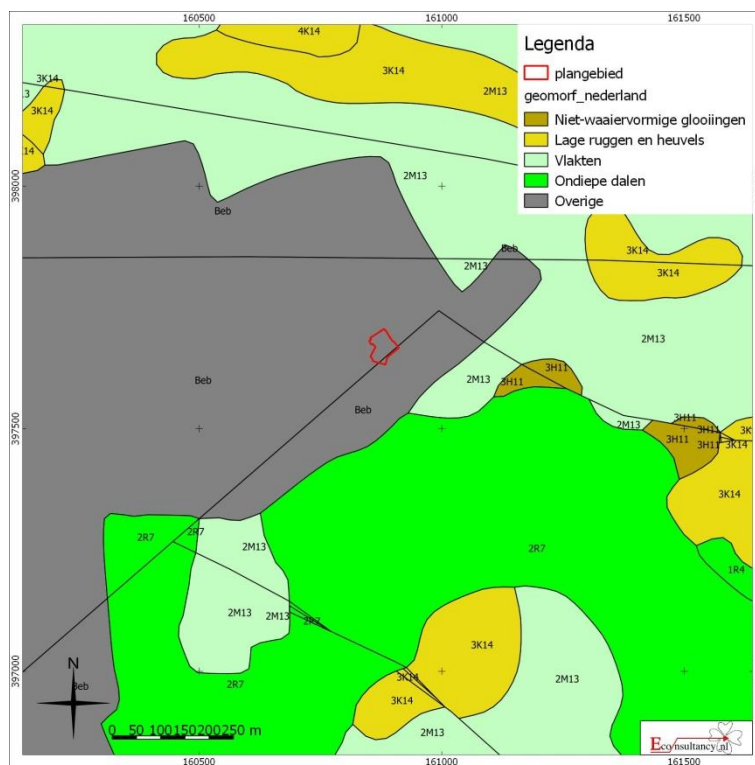
Op de topografische kaart van 1900 is te zien dat het plangebied onderdeel uitmaakte van een groter akkergebied met weinig percelering. Ten zuiden en ten westen hiervan loopt het beekdal van de Dommel. Men ziet op de kaart dat er in het dal van de Dommel meer weilanden liggen dan ten oosten of ten noorden van het plangebied. Waarschijnlijk bevindt het plangebied zich op een hoger gelegen, droger akkerland ten noorden van het nattere beekdal. Ten zuidwesten van het plangebied liggen de oude dorpskernen van Eerschot en, op de andere oever van de Dommel, Sint-Oedenrode. Deze twee dorpskernen zijn later samengegroeid tot het huidige Sint-Oedenrode. Door deze historische kernen loopt een weg die zich in noord-oostelijke richting verder zet richting Veghel en ongeveer 50 meter ten zuiden langs het plangebied loopt. De hogere ligging van het plangebied, in combinatie met de nabijheid van het dal van de Dommel en de historische kernen van Eerschot en Sint-Oedenrode maakt de locatie aantrekkelijk voor bewoning.

Zowel op de grondwatertrappenkaart, de geomorfologische kaart (figuur 5) en de bodemkaart (figuur 6) ligt het plangebied binnen een zone van bebouwing. Op de geomorfologische kaart en de bodemkaart ziet men duidelijk, voornamelijk in vergelijking met de topografische kaart van 1900, ten zuiden van deze bebouwde zone het lager gelegen dal van de Dommel gekarteerd. Ten noorden en oosten van het plangebied, de zone die overeenkomt met het akkerland waarin het plangebied zich rond 1900 bevond, ziet men op de geomorfologische kaart vlaktes met daarin enkele lage ruggen en heuvels. Mogelijk bevond het plangebied zich op een dergelijke hoger gelegen rug of heuvel. Op basis van de geomorfologische kaart is dit niet te bevestigen, maar als men kijkt naar de hoogte- en reliëfkaart van de directe omgeving van het plangebied (zie figuur 7), ziet men dat het plangebied inderdaad iets meer dan 2 meter hoger ligt dan het beekdal.

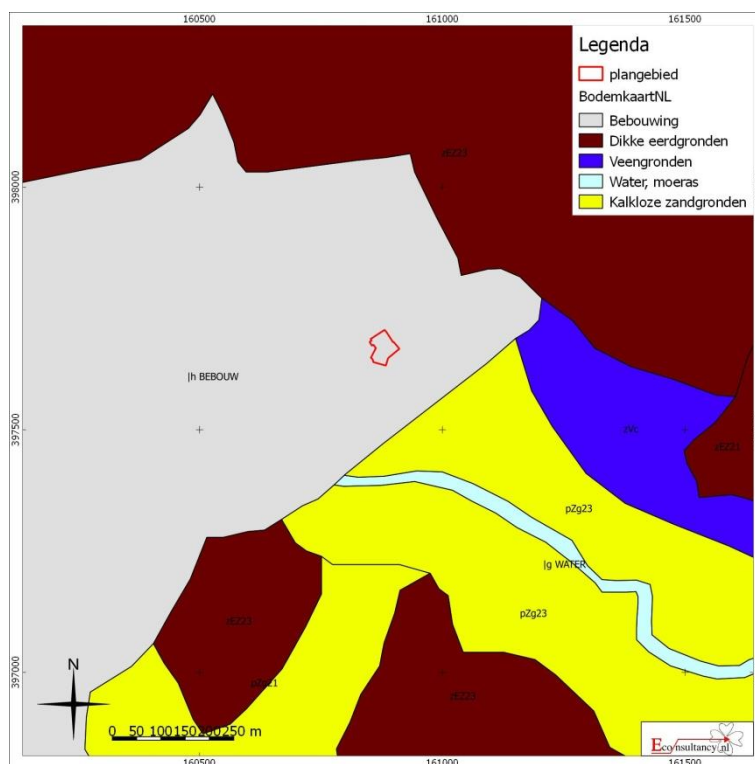
Op de bodemkaart wordt het omliggende akkerland gekarteerd als enkeerdgrond. Mogelijk zijn er hoge zwarte enkeerdgronden van lemig fijn zand in het plangebied aanwezig.² Tijdens vooronderzoek zijn er boringen uitgevoerd in het plangebied. Daaruit blijkt dat er een humeus antropogeen dek van 70 tot 160 cm in het plangebied aanwezig is, met daaronder een zwak humeus pakket dat geïnterpreteerd wordt als mogelijke akkerlaag. Daaronder werd een deels intacte podzolbodem in de vorm van B- en BC-horizonten aangetroffen, welke in sommige van de boringen direct op de C-horizont lag.³

² De Mulder 2003; Hanemaaijer 2018

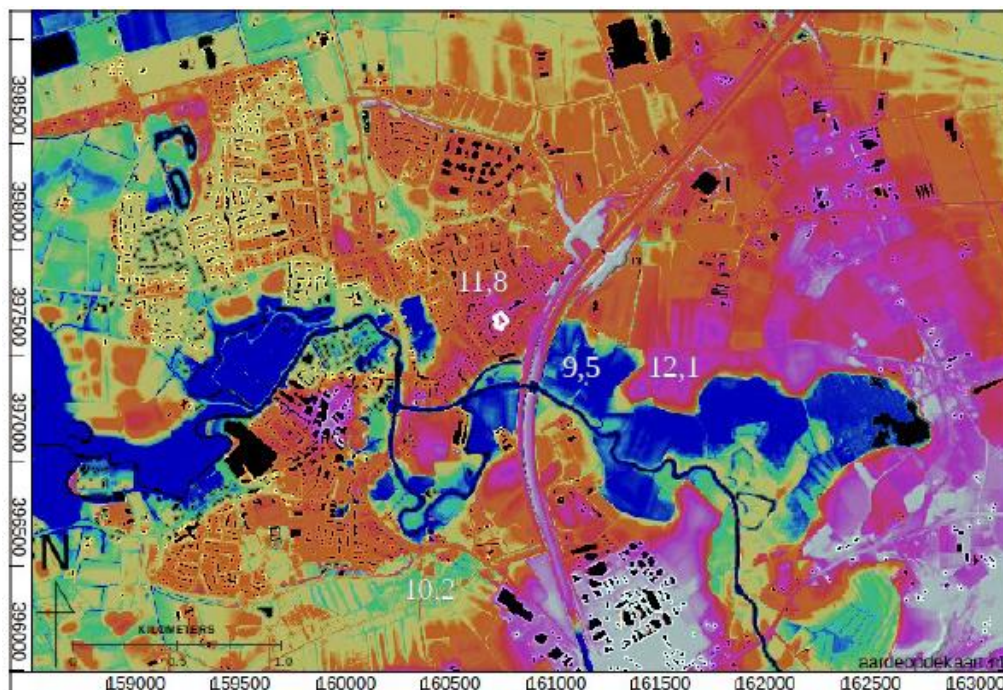
³ Hanemaaijer 2018

Figuur 5. Plangebied (rood) op de geomorfologische kaart

Figuur 6. Plangebied (rood) op de bodemkaart

Figuur 7 Hoogte- en reliëfkaart van de omgeving van het plangebied Kadaster – PDOK 2014. Alle hoogtematen zijn weergegeven in meters NAP.

Tijdens het vooronderzoek werd in een van de boorprofielen ook een aardewerkfragment aangetroffen dat gedateerd is tussen het Neolithicum en de Romeinse tijd. Dit is voor zover bekend de enige archeologische waarneming binnen het plangebied.⁴

In de nabije omgeving van het plangebied is op een aantal plaatsen al eerder archeologisch onderzoek uitgevoerd. Op 200 meter ten noordoosten van het plangebied, aan de Rooise Zoom, heeft men enkele grondsporen aangetroffen die afkomstig zijn van nederzettingen uit de IJzertijd, Romeinse tijd en de Middeleeuwen, gedateerd tot en met de 13^e eeuw. Deze nederzettingssporen lopen vermoedelijk verder in zuidoostelijke richting.⁵ Aangezien de historische kern van Sint-Oedenrode zich ten zuidwesten van het plangebied bevindt, kan men ook in deze richting oudere sporen van bewoning verwachten, zowel van voor als na de 13^e eeuw. Er is tevens bekend dat er in 1794 een troepenmacht van het Franse leger in Sint-Oedenrode was gestationeerd. De kazerne van deze troepenmacht zou op ongeveer 100 meter ten zuiden van het plangebied gelegen zijn en vermoedelijk zou in de omgeving van deze kazerne, mogelijk tot in het plangebied, Franse troepen gelegerd of gebivakkeerd zijn.⁶ Tenslotte bevond het plangebied zich in de Tweede Wereldoorlog in het operatieterrain van operatie Market Garden. Mogelijk kunnen er militaire voorwerpen in het plangebied zijn achtergelaten of kunnen sporen van militaire structuren zoals loopgraven, versperringen en inslagkraters in het plangebied worden aangetroffen.⁷

Deze archeologische gegevens komen overeen met de verwachting die is opgesteld op basis van de verschillende kaarten van het plangebied en de directe omgeving. De nabijheid van de historische dorpskern van Sint-Oedenrode en de hogere ligging in het landschap geven het plangebied een interessant locatie voor vroegere bewoning en landgebruik. Op basis van bovenstaande gegevens is daarom in het vooronderzoek voor het plangebied een hoge archeologische verwachting op het aantreffen van sporen van landbouwers opgesteld.

⁴ Hanemaaijer 2018

⁵ Oude Rengerink 1997; Hanemaaijer 2018

⁶ <https://www.heemkundekringschijndel.nl/Heemkunde/Brabant%20Collectie/Schijndel%20-%20Historische%20verkenningen/195-De%20Franse%20tijd-1.htm>; Hanemaaijer 2018

⁷ *Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)*; Hanemaaijer 2018

3 METHODIEK VELDONDERZOEK

Naast de eisen zoals omschreven in het PvE is het archeologisch onderzoek uitgevoerd onder certificaat op grond van de BRL SIKB 4000 (KNA, versie 4.0, 07-06-2016) en Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.0, 07-06-2016), die is vastgesteld door het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Archeologie en is ondergebracht bij het SIKB te Gouda.

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek werd op 4 april 2019 een sanering uitgevoerd in de zuidelijke helft van het plangebied. Een oppervlakte van 393 m² werd onderzocht, waarbij verdiept werd tot aan de onderkant van het plaggendeek, maar niet tot aan het sporenniveau. Tijdens de sanering is het vlak geïnspecteerd op vondsten van het Franse legerkamp uit 1794, maar hiervan zijn geen sporen aangetroffen. Ook andere archeologische vondsten werden tijdens de sanering niet aangetroffen. Op 19 april werd vervolgens het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

Het vlak van de proefsleuven is aangelegd met een bandenkraan voorzien van een gladde 2 m bak, die bediend werd door een ervaren machinist. Laagsgewijs is er onder begeleiding van een senior KNA archeoloog verdiept tot het sporenniveau. Hierbij is met de metaaldetector het vlak afgezocht. Metaalvondsten zijn hierbij niet gedaan. De aangetroffen sporen en vondsten zijn ingemeten met een GPS. Een selectie van de sporen is gecoupeerd, gefotografeerd, en getekend. Van de zijden van de werkputten werden vier profielkolommen van 1 m breed gedocumenteerd. Ook deze profielkolommen zijn gefotografeerd, getekend en lithologisch beschreven. Nadat alle sporen waren ingemeten en gedocumenteerd zijn de werkputten weer dichtgereden.

De proefsleuven zijn over een kleiner oppervlak aangelegd dan in het PvE is opgenomen. Bij proefsleuf 2 geldt dat er geen ruimte was om meer aan te leggen. Aan de west, noord, en zuidkant waren grote bomen aanwezig, aan de oostkant een vijver. Aan de zuidkant zijn tevens meerdere kabels geraakt van tuinverlichting en wateraanvoer naar de vijver. Voor proefsleuf 3 geldt dat de oostkant niet kon worden onderzocht vanwege de aanwezigheid van noord zuid georiënteerde kabels, die naar de diamantslijperij liepen. Deze lagen direct ten oosten van werkput 3. Verder naar het oosten was geen ruimte vanwege de aanwezigheid van een bodemverontreiniging in een sleuf voor riolering. Er was geen ruimte op het perceel voor extra sleuven.

De locatie van de proefsleuven werd iets verschoven ten opzichte van de locatie beschreven in het PvE, aangezien de aanwezigheid van de huidige bebouwing en vijver van de diamantslijperij, plantenbakken en struikgewas, kabels en een lantaarnpaal het niet mogelijk maakten om de proefsleuven op de in het PvE vastgelegde locatie aan te leggen.

De dag waarop het veldwerk is uitgevoerd, 19 april, was goede vrijdag. De gemeente was die dag niet bereikbaar voor overleg. Gekozen is om de week erna het conceptrapport te schrijven en dit voor te leggen aan het bevoegd gezag. Op basis van dit document kunnen zij beslissen of er voldoende van het terrein is onderzocht en of een evaluatierapport toch nog nodig is. Er is voor deze werkwijze gekozen omdat het bevoegd gezag snel van alle informatie kon worden voorzien, zodat een gedegen afweging kunnen maken.

werkput	oppervlakte	opgenomen in PvE	% plangebied	aantal sporen	opmerkingen
1	393 m ²	-	15,72 %	0	vlak 1
2	30 m ²	80 m ²	1,2 %	7	vlak 2
3	106 m	80 + 80 = 160 m ²	4,24 %	13	vlak 2

Figuur 8. Het tijdens de sanering aangelegde vlak (werkput 1)

Figuur 9. Vlak 1 in werkput 2, uitbreiden was niet mogelijk.

Figuur 10. Het inmeten van de sporen in werkput 3, een elektrakabel is linksvoor te zien.

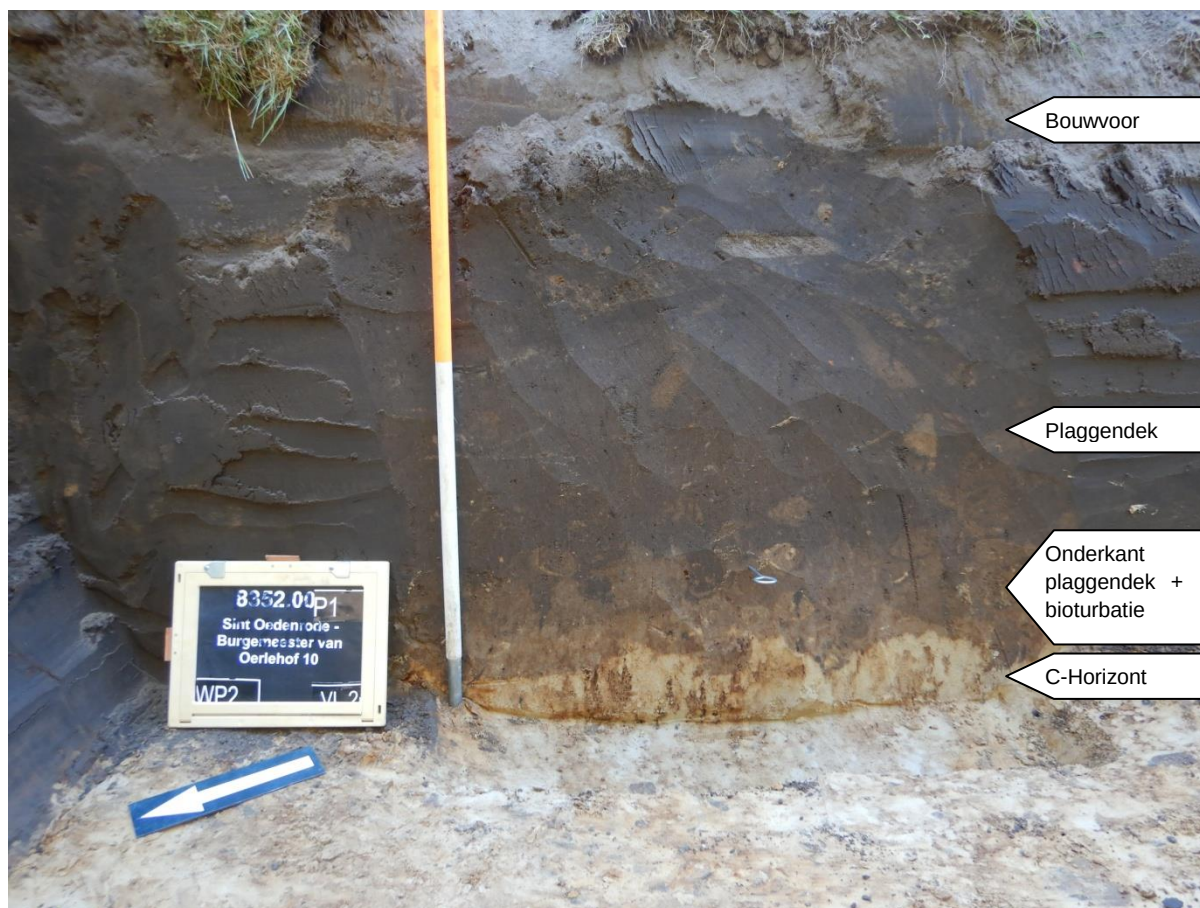
4 RESULTATEN VELDONDERZOEK

4.1 Bodemopbouw

De bodemopbouw kan aan de hand van de profielen beschreven worden. Alle 4 de profielen zijn vrij uniform van aard. Ze bestaan uit een bouwvoor met daaronder een plaggendek, bovenop de top van de C-horizont. De bouwvoor is donkerbruingrijs van kleur en heeft een dikte van ongeveer 30 cm.

Onder de bouwvoor bevindt zich een donkerbruingrijs plaggendek, bestaande uit matig fijn siltig zand. Deze laag is ongeveer 80 cm dik, waarvan de onderste 20 cm zich onderscheidt van het bovenste gedeelte door verrommeld karakter. Het is lichter van kleur dan het plaggendek, maar niet grijs en homogeen genoeg om als cultuurlaag beschouwd te worden. De veldinterpretatie is dat de laag ontstaan is bij het opwerpen van het plaggendek door zowel het omspitten van de grond als door een sterke bioturbatie. Uit het plaggendek zijn enkele vondsten naar voren gekomen, welke gedateerd kunnen worden tussen 1100 en 1500 (zie 4.3).

De C-horizont bestaat uit een pakket van beigegeel matig siltig fijn zand. Het zand heeft een oerig karakter, wat wijst op nattere omstandigheden. Daarnaast zijn er sporen van bioturbatie zichtbaar in de C-horizont, waaruit afgeleid kan worden dat van de oorspronkelijke podzolgrond waarschijnlijk niet veel is verdwenen.

Figuur 11. Bodemopbouw zoals te zien bij profiel 1 in werkput 2

Profiel 2 is gelegen in proefsleuf 3. De bovenste 50 cm is hier al bij de sanering verwijderd, waardoor we alleen nog maar de onderkant van het plaggendek hebben en de daaronder gelegen lagen.

De onderkant van dit profiel bestaat uit een lichtbruine zwak humeuze laag matig fijn matig siltig zand. De overgang naar de onderliggende BC Horizont is vrij scherp. In de vulling van deze laag is tijdens het veldonderzoek aardewerk aangetroffen dat gedateerd kan worden tussen 1100 en 1500 n. Chr. Het is tijdens het veldonderzoek niet helemaal duidelijk geworden of de zwak humeuze laag te maken heeft met een cultuurlaag of een plaggendek. De lichtere kleur zou kunnen wijzen op een door ploegen ontstane cultuurlaag, maar het is niet uitgesloten dat in deze laag ook plaggen zijn opgenomen.

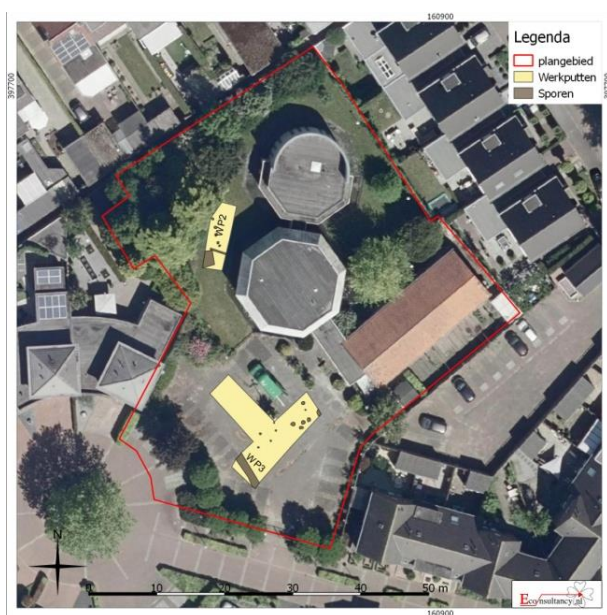
Figuur 12. Bodemopbouw zoals te zien bij profiel 2 in werkput 3

4.2 Analyse sporen en structuren

Tijdens het archeologisch onderzoek zijn in totaal 20 sporen aangetroffen, allen in werkput 2 en 3. In werkput 1, welke is aangelegd tijdens de sanering tot aan de onderkant van het plaggendeck, werden geen sporen aangetroffen.

Figuur 13. Locatie van werkput 1 in het plangebied

Figuur 14. Locatie van werkputten 2 en 3 in het plangebied

Proefsleuf 2

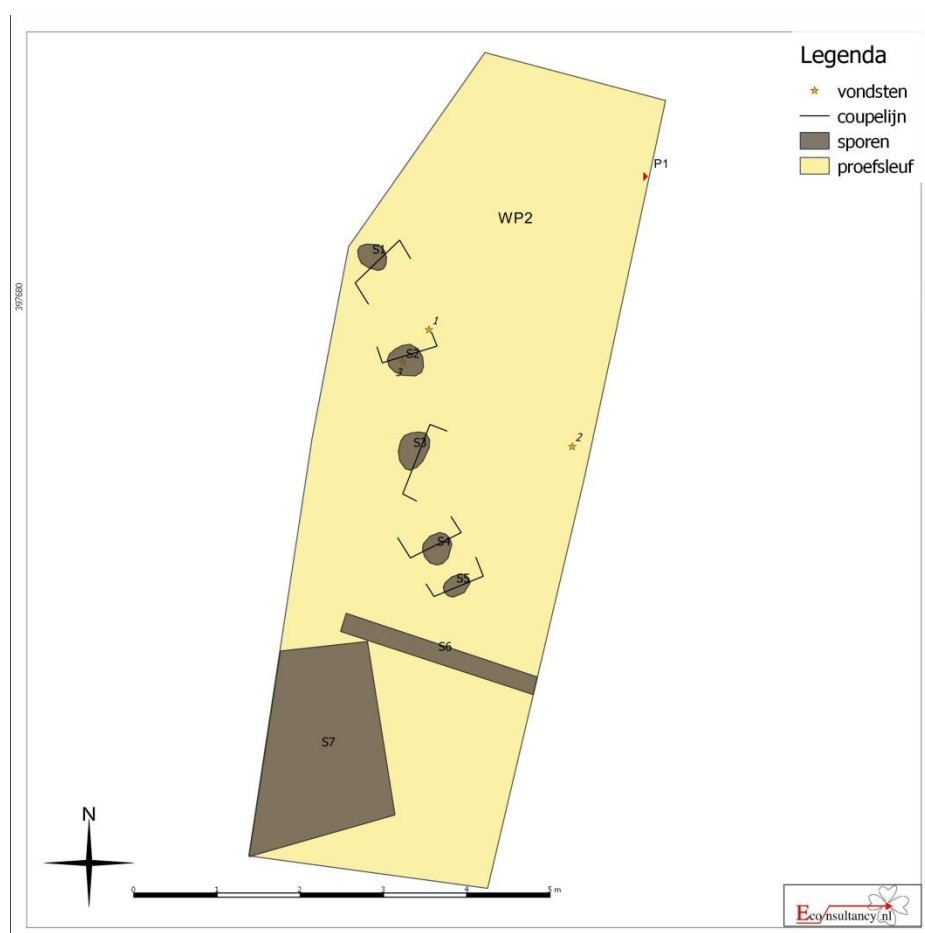
In proefsleuf 2 werd een rij paalkuilen aangetroffen (S1 - S5). Na couperen bleek dat alleen S1, S2 en S4 antropogeen waren. Opvallend was dat deze sporen zich goed aftekenden in het vlak, maar dat deze slecht zeer ondiep waren en zich in de coupe niet mooi aftekenden (zie figuur 14 en 15). Op basis van de vondsten zijn deze sporen te dateren in de IJzertijd. Daarnaast bevonden zich in het zuiden van proefsleuf 2 enkele recente verstoringen waarin onder andere resten van bedrading en beton werd aangetroffen.

Figuur 15. Spoor 2, paalkuil

Figuur 16. Spoor 4, paalkuil

Figuur 17. Sporenkaart van werkput 2 met vondsten en profielpunten

Proefsleuf 3

In het zuiden van proefsleuf 3 werd een greppel (S20) aangetroffen van 75 cm breed en 8 cm diep (zie figuur 17). In de vulling van dit spoor is een klein scherfje hard gebakken Mayen aardewerk aanwezig (1200 - 1400). Daarnaast werden in werkput 3 meerdere sporen aangetroffen die in het vlak leken op (paal)kuilen, maar bij het couperen bleek het hier niet te gaan om antropogene sporen, maar om natuurlijke grondverkleuringen. Bij sommige van deze sporen heeft men hier waarschijnlijk nog te maken met de onderkant van het plaggendek.

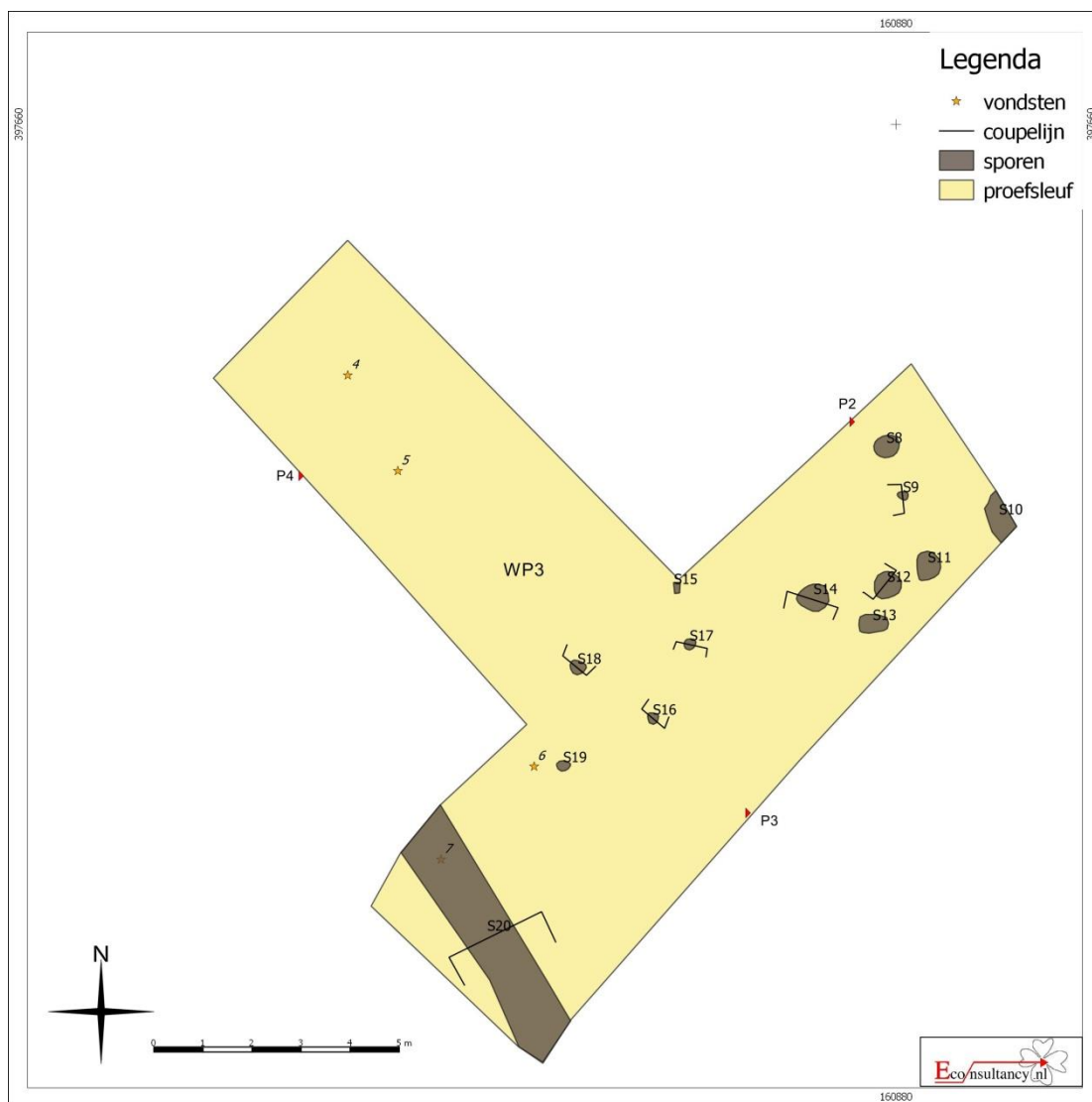
Figuur 18. Spoor 20, greppel

Figuur 19. Spoor 14, natuurlijk

Figuur 20. Spoor 17, natuurlijk

Figuur 21. Sporenkaart van werkput 3 met vondsten en profielpunten

4.3 Vondstmateriaal

Tijdens de archeologische begeleiding zijn zeven vondstnummers uitgedeeld. Hiervan komen er twee uit sporen (V3 uit S2, V7 uit S20), de rest van de vondsten is afkomstig van het vlak. Het vondstmateriaal bestaat uit 19 aardewerkfragmenten. Hiervan zijn 5 fragmenten te dateren in de IJzertijd en van deze 5 zijn 3 fragmenten afkomstig uit spoor 2, dat deel uit maakt van de reeks paalkuilen in werkput 2. De rest van het aardewerk kan gedateerd worden tussen 1100 en 1500 na Chr. Het gaat hierbij onder andere om fragmenten van Pingsdorf, Maaslands Rood, Dieburg, geglaazuurd rood bakkend aardewerk en proto-steengoed. Het aardewerk is fragmentarisch en bevat slecht twee randfragmenten.

Daarnaast is er een stuk bewerkt vuursteen, een stuk steen en een fragment baksteen tijdens het proefsleuvenonderzoek aangetroffen.

Tabel I. De hoeveelheid aangetroffen vondsten per categorie

Soort	Aantal
Keramiek	19
Bouwaardewerk	1
Vuursteen	1
Steen	1

Tabel II. Determinatielijst vondsten

Vondstnummer	categorie	aantal	gewicht	type	opmerking 1	opmerking 2	datering
1.1	KAW	1	175	baksteen	roodbakkend		
1.2	SVU	1	10	vuursteen	afslag		
1.3	KER	1	5	grijsbakkend			1200 - 1500
1.4	KER	1	3	Pingsdorf			1100 - 1300
1.5	KER	1	4	roodbakkend	glazuur spaarzaam		1200 - 1500
1.6	KER	1	15	proto steen-goed	S5-kan-5	zacht baksel	1200 - 1280
1.7	KER	1	5	steengoed	Frechen		1500 - 1650
2.1	SXX	1	55				
2.2	KER	1	8	Maaslands rood	bodem	standvlak	1100 - 1400
2.3	KER	1	14	roodbakkend	loodglazuur		1200 - 1500
2.4	KER	1	6	Pingsdorf			1100 - 1400
3.1	KER	3	2	handgevormd			IJzertijd
4.1	KER	2	13	roodbakkend	loodglazuur		1100 - 1400
5.1	KER	1	7	Pingsdorf	versierd met engobe	hard gebakken	1100 - 1300
5.2	KER	1	6	Proto steen-goed			1200 - 1280
5.3	KER	2	6	handgevormd	donker baksel		IJzertijd
6.1	KER	1	7	proto steen-goed			1200 - 1280
7.1	KER	1	1	Mayen			1100 - 1300

5 SYNTHESE

5.1 Samenvatting

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is in proefsleuf 2 een archeologische vindplaats aan het licht gekomen. Het gaat hierbij om een rij paalkuilen die op basis van het vondstmateriaal gedateerd kan worden in de IJzertijd. Deze rij is ongeveer 4 meter lang en heeft een noord-zuid oriëntatie. De kuilen zijn echter zeer ondiep en bevatten slechts een aantal zeer gefragmenteerde aardewerkstukken.

In het zuidelijke gedeelte van proefsleuf 3 werd een ondiepe greppel gevonden waarin zich een klein aardewerkfragment bevond. Op basis van dit fragment kan de greppel tussen 1200 - 1400 of later gedateerd worden. Verder bevonden er zich enkel natuurlijke sporen en recente verstoringen in het onderzochte gebied.

Het merendeel van het vondstmateriaal bestond uit aardewerkfragmenten die gedateerd kunnen worden tussen 1100 en 1500. Er zijn echter geen sporen aangetroffen waaraan deze vondsten te relateren zijn.

5.2 Waardering

De resultaten van het veldwerk vormen de basis voor de waardering van de vindplaats. De waardering moet vervolgens leiden tot een aanbeveling ten aanzien van het vervolgtraject. De waardering wordt vastgesteld volgens de door de KNA voorgeschreven wijze aan de hand van de volgende aspecten: beleving, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit.

Beleving

De beleving van de vindplaats valt uiteen in twee criteria 'schoonheid' en 'belevingswaarde'. Bij beide gaat het vooral om zichtbare monumenten. Schoonheid is de esthetische-landschappelijke waarde van een archeologisch monument, die in de zichtbaarheid van het monument tot uiting komt. Deze waarde is gebaseerd op de zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement, vorm en structuur en relatie met de omgeving. Herinneringswaarde is de herinnering die het archeologisch monument oproept over het verleden. Deze waarde is gebaseerd op verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenissen en associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis.

Fysieke kwaliteit

De fysieke kwaliteit van de vindplaats is gebaseerd op de criteria gaafheid en conservering. De gaafheid is de mate van niet-verstoord zijn en stabiliteit van de fysieke omgeving. De conservering geeft de mate waarin archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven aan. Bij 5 of meer punten is een vindplaats behoudenswaardig. Bij een middelmatige tot lage score (vier punten of minder) wordt er naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bepalen of de vindplaats toch behoudenswaardig is.

Inhoudelijke kwaliteit

De inhoudelijke kwaliteit wordt uitgedrukt in waarden voor zeldzaamheid, informatie, ensemble en representativiteit. Zeldzaamheid is de mate waarin een bepaald type monument schaars is (of is geworden) voor een periode of in een gebied. Informatiewaarde is de betekenis van een monument als bron van kennis over het verleden. De ensemblewaarde (of contextwaarde) is de meerwaarde die aan een monument wordt toegekend, op grond van de mate waarin sprake is van een archeologische en landschappelijke context. De representativiteit is tenslotte de mate waarin een bepaald type monument karakteristiek is voor een periode dan wel een gebied voorkomt. Eerst wordt er een afweging gemaakt op basis van de drie inhoudelijke kwaliteitscriteria; zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van 7 of meer punten is de vindplaats behoudenswaardig. Bij een lagere score wordt nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is.

De beoordeling is, drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit. Voor het plangebied is de scoretabel (Tabel I) als volgt ingevuld:

Tabel I Scoretabel waardestelling van het plangebied

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid			
	Herinneringswaarde			
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2	
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid		2	
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde		2	
	Representativiteit			

Parameter Beleving:

Doordat de aangetroffen sporen niet zichtbaar zijn in het landschap en het geen herinnering oproept aan een historische gebeurtenis scoort de site laag voor beleving.

Parameter Fysieke kwaliteit:

Gaafheid: Hoewel de sporen in het vlak goed zichtbaar waren, bleken ze zeer ondiep of juist ontstaan door natuurlijke in plaats van antropogene processen. De vindplaats krijgt daarom een middelmatige waardering voor gaafheid.

Conservering: Het aangetroffen vondstmateriaal is sterk gefragmenteerd en de sporen zijn slechts ondiep bewaard. Hierdoor krijgt de vindplaats een lage waardering voor conservering.

De totale score voor de fysieke kwaliteit is dus 3 en de waardering van de vindplaats op basis van deze criteria is dan ook laag.

Parameter Inhoudelijke kwaliteit:

Zeldzaamheid: Het merendeel van het gevonden materiaal is te dateren tussen 1100 en 1500. Aangezien het plangebied zich vlakbij een oude historische kern bevindt, die ook in deze periode al bestond, is de aanwezigheid van dit materiaal niet opmerkelijk. In de nabijheid van de site heeft men tijdens eerder onderzoek ook sporen uit de IJzertijd aangetroffen. De vindplaats krijgt hierdoor een waardering die in het midden ligt voor zeldzaamheid.

Informatiewaarde: Aangezien er weinig antropogene archeologische sporen op de site zijn aangetroffen, en de meest interessant sporen bovendien ook nog zeer ondiep gelegen zijn, krijgt de vindplaats een lage waardering voor informatiewaarde.

Ensemblewaarde: In de directe omgeving van de site zijn al eerder vindplaatsen aangetroffen die te dateren zijn van de IJzertijd tot de Middeleeuwen. De vindplaats krijgt hierdoor een waardering die in het midden ligt voor ensemblewaarde.

De totale score voor de inhoudelijke kwaliteit is dus 5 en de waardering van de vindplaats op basis van deze criteria is dan ook laag.

Representativiteit: dit criterium is alleen relevant als bij het uitvoeren van de waardering het vermoeden bestaat dat duurzaam behoud van het monument gerealiseerd kan worden. Dit is bij dit onderzoek niet het geval, waardoor er over representativiteit geen uitspraken worden gedaan.

Er wordt gesproken van een behoudenswaardige vindplaats indien de fysieke kwaliteit minimaal 5 punten of de gezamenlijke score van de inhoudelijke kwaliteit 7 punten of meer bedraagt. In bovenstaande tabel bedraagt de fysieke kwaliteit 3 punten en de inhoudelijke kwaliteit 5 punten.

Uit de bovenstaande tabel met waardering blijkt dat de vindplaats die is aangetroffen niet behoudenswaardig is.

5.3 Recapitulatie onderzoeksvragen

Op basis van de nu bekende gegevens kan getracht worden om de in het PvE gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden. De volgende vragen zijn in het PvE geformuleerd:

1. Zijn binnen het plangebied één of meer archeologische vindplaatsen aanwezig?

Er is binnen het plangebied één IJzertijdvindplaats aanwezig, bestaande uit 5 op een rij gelegen paalkuilen en een aantal fragmenten aardewerk, in het noorden van het plangebied. Daarnaast werd er in zuiden een greppel aangetroffen die op basis van een klein scherfje hard gebakken Mayen aardewerk gedateerd kon worden tussen 1200 en 1400.

2. Wat is de lithologische, lithogenetische en geologische bodemopbouw van het plangebied?

De bodemopbouw van het plangebied bestaat, op basis van de aangelegde profielen, uit een bouwvoor met daaronder een 60-80 cm dik plaggendek, bovenop een oerige C-horizont. Zowel in de onderkant van het plaggendek als in de C-horizont zijn sporen van bioturbatie zichtbaar. In proefsleuf 3 is een zwak humeuze laag aangetroffen die als cultuurlaag geïnterpreteerd zou kunnen worden. Het is echter niet uitgesloten dat we hier kijken naar een lichter gekleurd plaggendek (als bijvoorbeeld het gebruik van heideplaggen in plaats van bosplaggen).

3. In welke mate is het onderzoeksgebied verstoord?

Aangezien de sporen in het onderzoeksgebied slechts zeer ondiep bewaard zijn gebleven wordt aangenomen dat er een deel van de toplaag van de C-horizont verdwenen is. Mogelijk heeft dit te maken met het aanleggen van het plaggendek of met de verrommelde laag die zich in de onderkant van het plaggendek bevindt.

4. Is de zwak humeuze laag onderin het antropogene dek een akkerlaag?

Er kan gesproken worden van een akkerlaag. Het is alleen niet duidelijk of hier ook plaggen in zijn opgenomen. Hij is daarom geïnterpreteerd als plaggendek óf cultuurlaag.

5. Kan een uitspraak worden gedaan omtrent de aanlegdatum en fasering van het antropogene dek op basis van vondsten?

Op basis van de aangetroffen aardewerkfragmenten in het antropogeen plaggendek kan de start van de aanleg van dit dek geplaatst worden tussen 1100 en 1300 na Chr.

6. Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten gerelateerd aan het Franse legerkamp?

Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten gerelateerd aan het Franse legerkamp aangetroffen.

7. Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten gerelateerd aan operatie Market Garden uit de Tweede Wereldoorlog?

Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten gerelateerd aan operatie Market Garden uit de Tweede Wereldoorlog.

8. Indien sporen en/of structuren aanwezig zijn, wat is de aard, omvang, datering, fasering en conserveringstoestand van de sporen en structuren?

Er is een reeks paalkuilen aanwezig die op basis van het vondstmateriaal gedateerd kunnen worden in de Late-IJzertijd. De lengte van het eerste naar het laatste paalspoor bedraagt ongeveer 4 meter. Deze ronde paalsporen zijn helaas maar zeer ondiep bewaard en bevatten slecht enkele fragmentarische stukken aardewerk.

Daarnaast is er een greppel aanwezig in een van de werkputten. Deze was slechts zeer ondiep en bevatte slechts een zeer klein fragment aardewerk, op basis van welke de greppel gedateerd kan worden tussen of na 1100 - 1300.

De rest van de sporen waren ofwel recente verstoringen ofwel natuurlijke grondverkleuringen.

9. Indien archeologische vondsten aanwezig zijn, wat is de datering van de archeologische vondsten, tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren zij en hoe is de conserveringstoestand?

Het vondstmateriaal bestaat uit 19 aardewerkfragmenten, een stuk vuursteen, een stuk steen en een fragment bouwaardewerk. Van het aardewerk zijn een aantal fragmenten te dateren in de IJzertijd, de rest van de fragmenten kan gedateerd worden tussen 1100 en 1500 na Chr. Het aardewerk is fragmentarisch en bevat slechts twee randfragmenten.

10. Indien archeologische resten afwezig zijn: wat is hiervoor de verklaring?

Vondstmateriaal geeft aan dat er in de buurt van het onderzoeksgebied een IJzertijd en waarschijnlijk Middeleeuwse nederzetting aanwezig moet zijn geweest. Het feit dat de archeologische sporen zeer ondiep bewaard zijn gebleven geeft aan dat mogelijke afwezige archeologische resten waarschijnlijk zijn opgenomen in het plaggendek en daarom nu niet langer zichtbaar meer zijn.

11. Wat is de ruimtelijke spreiding van de archeologische resten, zowel horizontaal als verticaal/stratigrafisch?

Alle archeologische sporen werden aangetroffen onder het plaggendek, in de C-horizont. De sporen uit de IJzertijd bevinden zich in het noordelijke deel van het plangebied en hebben een noord-zuid oriëntering. De greppel bevindt zich in het zuidelijk deel van het plangebied.

12. Kan een relatie, en zo ja welke, worden vastgelegd tussen de vondsten/vindplaats in het plangebied en die in de omliggende vindplaatsen?

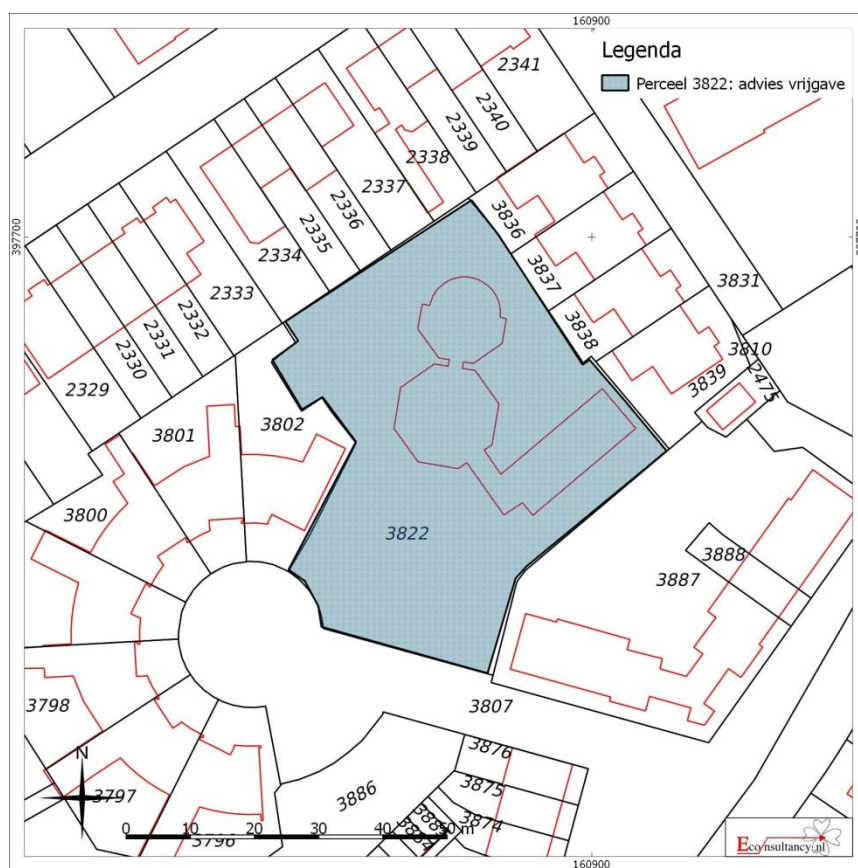
De IJzertijdvindplaats zou mogelijk in relatie kunnen liggen met de nederzettingsresten die op 200 meter ten noordoosten van het plangebied, aan de Rooise Zoom, zijn aangetroffen en waarvan men vermoedt dat deze verder in zuidoostelijke richting doorlopen.⁸

13. Is sprake van een behoudenswaardige vindplaats op basis van de criteria voor het waarderen van vindplaatsen uit KNA 4.0?

Nee, op basis van de criteria voor het waarderen van vindplaatsen blijkt dat de vindplaats die is aangetroffen niet behoudenswaardig is.

6 SELECTIEADVIES

De lage waardering van de vindplaats leidt tot een selectieadvies: niet behoudenswaardig. Het selectieadvies is daarom dan ook om geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkeling. Het definitieve selectiebesluit zal worden genomen door de bevoegde overheid, de gemeente Meierijstad.

Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed: ARCHIS-meldpunt, telefoon 033-4227682), de gemeente Meierijstad of de provincie Noord-Brabant .

LITERATUUR

De Mulder, E.F.J. 2003. *De ondergrond van Nederland*. Wolters-Noordhof: Groningen [etc.].

Hanemaaijer, M., 2018: *Programma van Eisen, Meierijstad, Sint Oedenrode, Burgemeester van Oerlehof 10*, PvE nummer 57, Utrecht.

Oude Rengerink, J.A.M. 1997. "Rijksweg A50 Eindhoven-Oss. Aanvullende archeologische inventarisatie (AAI: Fase A, B en C:" 283. RAAP-rapport. RAAP Archeologisch Adviesbureau. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-zbr-x7z5>

Roodenburg, F., 2018: *Burgemeester van Oerlehof 10, Sint-Oedenrode, gemeente Meierijstad: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase*, Bureau voor Archeologie Rapport 653, Utrecht.

BRONNEN

Archeologisch informatiesysteem Archis3, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), Amersfoort, mei 2019.
<https://archis.cultureelerfgoed.nl>

Bijlage 1 Sporenlijst

Spoornummer	Werkput	Vlak	Aard	Spoortype	Materiaal	NAP-hoogte	Velddatering	Gecoupeerd	Datum
1	2	2	PK	PAALGAT	Z3S2	10,79		J	19-04-19
2	2	2	PK	PAALGAT	Z3S2	10,81		J	19-04-19
3	2	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,81		J	19-04-19
4	2	2	PK	PAALGAT	Z3S2	10,84		J	19-04-19
5	2	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,82		J	19-04-19
6	2	2	ELECTRASLEUF	GREPPEL	Z3S1	10,85	RECENT	J	19-04-19
7	2	2	KUIL	KUIL	Z3S2H1	10,86	RECENT	J	19-04-19
8	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,84			19-04-19
9	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,83		J	19-04-19
10	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,86			19-04-19
11	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,83			19-04-19
12	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,83		J	19-04-19
13	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,86			19-04-19
14	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,83		J	19-04-19
15	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,82			19-04-19
16	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,87		J	19-04-19
17	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,85		J	19-04-19
18	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,88		J	19-04-19
19	3	2	NAT	NATUURLIJK	Z3S2	10,86			19-04-19
20	3	2	GR	GREPPEL	6Z3S2H1	10,87		J	19-04-19

Bijlage 2 Vondstenlijst

Vondstnummer	Werkput	Vlak	Profiel	Spoor	Materiaal	NAP-hoogte	Datum	Opmerking
1	2	2			GEM	10,84	19-04-19	
2	2	2			GEM	10,83	19-04-19	
3	2	2		2	KER	10,72	19-04-19	
4	3	2			KER	10,84	19-04-19	
5	3	2			KER	10,82	19-04-19	
6	3	2			KER	10,84	19-04-19	
7	3	2		20	KER	10,79	19-04-19	

